

KRÚDY-KÉZJEGYEK

Lappangó átdolgozás

Vannak írók, akik miután megírták, sorsukra hagyják műveiket. Más szerzőket nem túlzottan érdekel írásaik fogadtatása, de szeretnék minél többször nyomtatásban viszontlátni azokat. Az utóbbiak között is élen járt Krúdy Gyula. Kelecsényi László egy árverésen felbukkant Krúdy-kötetben talált irodalomtörténeti megfigyeléseit adja közre.

Krúdy Gyula Jókaiival is vetekedő termékenyséű író volt. Műveinek bibliográfiája mintegy 80 regényt, 2400 elbeszélést és 2000 publicisztikai írást tart számon. Mennyiségüket azért nem lehet pontosabban meghatározni, mert jó néhány regénye és számtalan elbeszélése új és új címmel ellátva többször is megjelent. Regényei esetében a szerző által végrehajtott átkeresztelés máig számon tartható. Az elbeszélések és cikkek sorában se szeri, se száma az olyan eseteknek, amikor az illető szöveg más címmel, de azonos vagy alig módosított tartalommal ismét nyomdafejtéket látott.

A sokat dolgozó, ám a pénzzel bánni nem tudó, folyton adósságokkal küszködő Krúdy bevált módszere volt, hogy megjelent írásait átkeresztelve lemásoltatta, vagy egyszerűen az újságból kitépett lapon elvégezve a szükséges javítást, küldte el újbóli közlésre novelláját vagy tárcáját. Tehette: az irodalomnak addig sosem tapasztalt, széles felvevőpiaca volt akkoriban. A mai kutatók és bibliográfusok azonban korántsem örülnek ennek.

Az efféle, csak a címet változtató „átdolgozás” érdekes példája bukkant föl és cserélt gazdát az Ex Libris Antikvárium 1992. novemberi árverésén. Az Esti út címet viselő novelláskötet 1911-ben jelent meg a Nyugat Könyvtár 23. köteteként. A mindössze hatvan-négy oldalas, zsebben is elférő füzet hét elbeszélést tartalmaz. Mindegyik novella olvasható volt már korábban is: hat írás a Világ című napilapban 1910 nyarán, a kötetzáró hetedik pedig A Hét című folyóirat 1909-es évfolyamának egyik számában. Pusztán kötetbeli újrakölésük azonban még nem tenné érdekessé a novellákat.

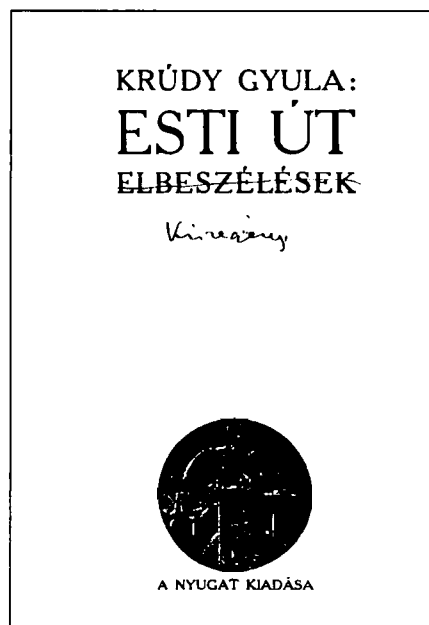
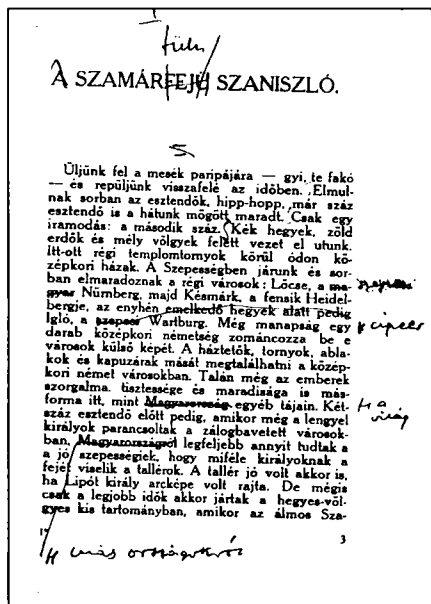
A könyvárverés katalógusában a címléírás alatt a következő megjegyzés volt olvasható: „A szövegrészben tintával írt nyomdai utasításokkal.” A könyvet felülvizsgálva a belső címlapon alcímként kinyomta-

tott Elbeszélések szó áthúzáva, s alá lila tintájú, jellegzetes kézírással beírva: Kisregény. Ha kétségeink lettek volna, azokat Nagy Csaba, a Petőfi Irodalmi Múzeum kéziratárának helyettes vezetője eloszlatta. A kézírás Krúdy Gyuláé.

A kötetet végiglapozva még több helyen találkozunk az író keze nyomával. Mindjárt a 3. oldalon például a megváltoztatott cím és a szövegben végzett javítások őrzik ezeket. A továbbiakban a tintával írt változtatások ceruzával végzett javításokkal és beírásokkal váltakoznak. Ez arra utal, hogy Krúdy különböző időszakokban s más-más szándékkal nyúlt hozzá egyszer már megjelent novellafüzéréhez.

Az elbeszélés-ciklus kisregénnyé alakítására azért adódott lehetőség, mert a kötet hét novellája közül hat írás tartalmában összefüggő cselekménysort mesél el. Miként az író első mondataiban közli: a mesék paripájára ülve repül visszafelé az időben több mint kétszáz évet. Szepességi diákéveiben hallott le-

Címváltoztatás: egy novellából ezzel az eljárással lehet kettőt csinálni

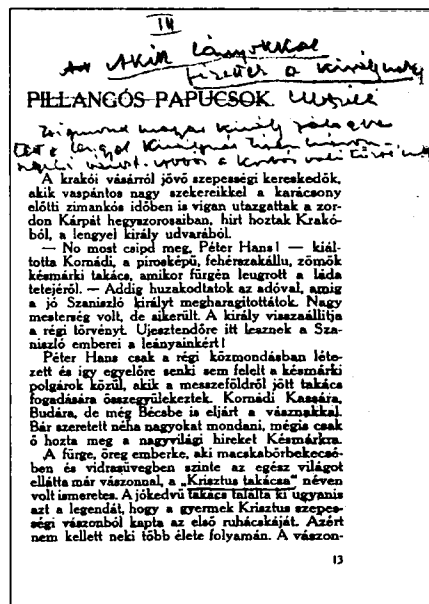

Műfajváltás: összetéveszthetetlen kézjegy

gendák szolgálnak a történet alapjául. Mikor még a lengyel királynál voltak zálogban a szepességi városok, megtörtént, hogy nem tudván adót fizetni az uralkodónak, kénytelenek voltak fiatal menyecskében leróni tartozásukat. E múltbeli legenda köré költi meséjét Krúdy kifogyhatatlan leleménnyel.

Minket azonban a furfangos írói fordulatok helyett ezúttal jobban érdekel, hogy a kétféle szerzői javítás milyen sorrendben esett meg. Mivel a kötetben a ceruzával írott számozások vannak tintával áthúzáva, s nem fordítva, ez arra utal, hogy az író előbb az egyes novellákat akarta új címmel közölni (ahogy

Kétmondatos átdolgozás: a bibliográfusok bosszantására

Az azonos tartalmú novellák régi és új címei

1910

A számárfejű Szaniszló
Pillangós papucsok
A lepecsételt asszony

Krisztus takácsa
Esti út
Középkori éjjelen

1927

Számárfülű Szaniszló, Lubomirski herceg
Akik lányokkal fizettek a királynak
Tizenhárom szűzasszony
a király pecsétje alatt
Krisztus takácsa
A megszőkött menyasszonyok
A nőablók

az történt), s utána, ha lehetősége nyílt volna, kisregényként megjelentetni az összefüggő elbeszéléseket. Utóbbi szándéka már nem vált valóra.

Aki ebben az eljárásban kivetnivalót talál, annak figyelmébe ajánljuk azt a körülményt, hogy Krúdy egész életében írói jövedelmeiből élt. Nem volt kényelmes színekúrája, családját és önmagát, költséges életmódját a honoráriumaiból kellett finanszíroznia. Amíg fiatal és egészséges volt, győzte erővel: a század első évtizedeiben alig akadt

olyan nap, hogy ne jelent volna meg novellája, tárcája, publicisztikája, s olyan év, hogy legalább két-három hosszabb regénye ne futott volna folytatásokban vagy jött volna ki könyv alakban a nyomdából. A húszas évek közepére azonban egészsége megropant, s már nem tudott olyan ütemben dolgozni, mint korábban.

Az írói „csíny” eredménye: A Mai Nap című napilap 1927-es évfolyamának irodalmi rovatában láttak napvilágot a megváltoztatott című novellák.

Krúdy átdolgozása mindössze annyiból állott, hogy az első darab elé grafitcezurával odaírta: „Zsigmond magyar király zálogba tett a lengyel királynál tizenhárom szepesi várost. Abból a korból való történet.” A Gedényi-féle Krúdy-bibliográfia jóhiszemű tévedéssel új novellákként tünteti föl ezt a tizenhét évvel későbbi újraközlést.

A kalandos sorsú elbeszéléseket tartalmazó könyvecske, az Esti út aukciós felbukkanása egy csattanót rejt. Sem a kötetet árverésre beadó régi tulajdonos, s ami nagyobb hiba, az árverező cég sem vette észre, illetve nem vette a fáradságot, hogy kiderítse: a nyomdai utasítások és javítások magától a szerzőtől valók.

Egy hasonló, úgyszintén autográf szerzői javításokat tartalmazó Krúdy-kötet 1985-ben háromezer-hatszáz forintért cserélt gazdát. Az Esti út Krúdy Gyula keze által javított becses példánya az árverésen a katalógusban meghirdetett kettőszázötven forintos kikiáltási áron került egy önmagát leleplezni nem óhajtó magángyűjtő birtokába. ■